

مقدمه

ترزا می، نخست‌وزیر بریتانیا به منظور توسعه روابط تجاری با هند، هفتم تا نهم نوامبر ۲۰۱۶ به آن کشور سفر کرده است. هدف اصلی از این سفر، تلاش برای انعقاد پیمان تجاری دوجانبه اعلام شده است. دولت بریتانیا به منظور زمینه‌سازی برای آغاز روند خروج از اتحادیه اروپا، نیازمند انعقاد پیمانهای تجاری و اقتصادی دو جانبه می‌باشد. از این رو، هند به عنوان یکی از مهمترین اقتصادهای نوظهور در جهان، از اهمیت قابل توجهی برای بریتانیا برخوردار است. پیشینه تاریخی در مناسبات بریتانیا و هند از یک سو، و پیچیدگی پیشبرد پروسه پیمانهای تجارت آزاد دوجانبه از سوی دیگر، موجب شده تا هند به عنوان اولویت نخست برای اجرای اهداف یاد شده در نظر گرفته شود. گزارش حاضر بر آن است تا چشم‌انداز روابط تجاری آینده بریتانیا و هند بعد از خروج از اتحادیه اروپا را مورد بحث و بررسی قرار دهد.

تبیین موضوع

در سال ۲۰۱۵، ارزش کل تجارت میان هند و بریتانیا بیش از ۲۰/۶ میلیارد دلار اعلام شده است. هند سیزدهمین بازار صادراتی بریتانیا محسوب می‌شود و تراز تجاری میان دو کشور، ۴+ میلیارد دلار به نفع طرف هندی است. در سفر اخیر نخست‌وزیر بریتانیا به هند، بالغ بر یک میلیارد دلار قرارداد تجاری و سرمایه‌گذاری امضاء میان دو کشور به امضاء رسید.^۱ اما با این همه، پروسه انعقاد قراردادهای تجارت آزاد دو جانبه، با یکسری دشواری‌ها و موانع سیاسی مواجه است. به عنوان نمونه؛ سیاست‌های مهاجرتی جدید بریتانیا در خصوص تعدیل ورود مهاجران خارجی به این کشور، از جمله موضوعاتی است که برای دیگر کشورها و از جمله هند، رویداد خوشایندی محسوب نمی‌شود. از این رو، بریتانیا نمی‌تواند بدون توجه به ملاحظات سایر کشورها، برنامه‌های توسعه تجارت آزاد خود را پیش ببرد. به نظر می‌رسد که تلاش دولت بریتانیا برای توسعه روابط صرفاً تجاری با دیگر

1. <http://www.bbc.com/persian/world-37901676>, 7 Nov 2016.

۲ چشم‌انداز روابط تجاری آینده بریتانیا و هند بعد از خروج از اتحادیه اروپا

۱۲۲ پروژه، مهمترین منابع سرمایه‌گذار مستقیم خارجی در انگلستان بوده‌اند.^۳

در طی دیدار نارندرا مودی نخست وزیر هند از بریتانیا در نوامبر ۲۰۱۵، چشم‌انداز آینده روابط دو کشور ترسیم و یک نقشه راه برای تعمیق همکاری‌های دوجانبه تنظیم شد. هر دو طرف توافق کردند که بطور منظم اجلاس دوسالانه‌ای را در زمینه پیشبرد همکاری‌های دفاعی و امنیت بین‌المللی از جمله در حوزه امنیت سایبری، مبارزه با تروریسم و امنیت دریایی برگزار نمایند. در این سفر چندین طرح اقتصادی مهم میان دو طرف مطرح شد؛ از جمله اینکه لندن نقش فعالتری را در زمینه هدایت سرمایه‌گذاری در پروژه‌های زیربنایی هند ایفا نماید. افزایش تعاملات بانکی و همکاری میان شرکت‌های بریتانیایی و هندی از جمله توافقات انجام شده در این سفر بودند. علاوه بر این، بنا شد تا به منظور ایجاد مکانیسمی جهت تسهیل سرمایه‌گذاری بریتانیا در هند، یک صندوق مشترک تحت عنوان «صندوق سرمایه‌گذاری زیرساخت‌های ملی» ایجاد شود.^۴ در همین سفر، نارندرا مودی نخست‌وزیر هند اعلام کرد که: «انگلستان، دروازه ورود ما به اتحادیه اروپا است»^۵. مطبوعات بریتانیایی اظهارات مودی را دال بر تمایل دهلی نو برای باقی ماندن بریتانیا در اتحادیه اروپا تفسیر کردند.

کشورها، نتواند انگیزه لازم را برای کشورهای نظیر هند جهت گسترش مناسبات تجاری و اقتصادی ایجاد نماید. یکی از ظرفیت‌های اساسی هند، صدور خدمات و ارسال نیروی کار متخصص و فنی به سایر کشورها است. ایجاد محدودیت‌ها بر سر راه ورود مهاجران خارجی به منظور کنترل فرصت‌های شغلی در بریتانیا، برنامه‌های پیش رو دولت را با چالش‌های جدی مواجه خواهد کرد.

بعد از استقلال هند در ۱۹۴۷، روابط این کشور با بریتانیا همچنان از استحکام قابل توجهی برخوردار بود. اما به دنبال آغاز روند رشد اقتصادی هند و ارتقاء موقعیت این کشور در میان قدرت‌های اقتصادی جهان، تعادل در مناسبات آن با بریتانیا دستخوش دگرگونی شد. انتقال صنایع بزرگ از بریتانیا به هند بواسطه برخورداری این کشور از نیروی کار ارزان قیمت و کاهش قیمت تمام شده کالاها برای رقابت در بازارهای جهانی، اهمیت و وزن اقتصادی هند را افزایش داد. این روند به گونه‌ای تداوم پیدا کرد که در سال ۲۰۱۴ و ۲۰۱۵، هند بعد از ایالات متحده آمریکا و فرانسه، به سومین منبع سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در بریتانیا تبدیل شد.^۶ بر اساس گزارش وزارت تجارت و صنعت بریتانیا در طی این سالها، ایالات متحده آمریکا با سرمایه‌گذاری در ۵۶۴ پروژه، فرانسه با ۱۲۴ پروژه و هند با سرمایه‌گذاری روی

3. [http:// www. thehindu. com/ business/ india-emerges- as- third- largest- fdi- source- for- uk/ article7347305.ece](http://www.thehindu.com/business/india-emerges-as-third-largest-fdi-source-for-uk/article7347305.ece).

4. [https:// www. mea. gov. in/ Portal/ Foreign Relation/ UK- Jan_ 2016_ en. pdf](https://www.mea.gov.in/Portal/ForeignRelation/UK-Jan_2016_en.pdf).

5. [http:// www. telegraph. co. uk/ news/ politics/ 11989740/ David- Cameron- and- Narendra- Modi- have- big- ambitions- for- UK- India- relations- live. html](http://www.telegraph.co.uk/news/politics/11989740/David-Cameron-and-Narendra-Modi-have-big-ambitions-for-UK-India-relations-live.html)

2. Paul James Cardwell & Navajyoti Samanta, "What Brexit would mean for relations between India and the UK", May 2, 2016, Available at: [http:// theconversation. com/ what- brexit- would- mean- for- relations- between- india- and- the- uk- 58374](http://theconversation.com/what-brexit-would-mean-for-relations-between-india-and-the-uk-58374).

در مارس ۲۰۱۶ تلاش کرد تا حدودی این موانع را مرتفع نماید. لذا بعد از خروج انگلستان از اتحادیه اروپا، این کشور ناگزیر خواهد بود تا بطور مجزا برنامه‌ای برای آینده مناسبات خود با کشورهای هدف تنظیم نماید. برنامه‌ای که بتواند پیامدهای منفی خروج از اتحادیه را برای اقتصاد آن کشور به حداقل برساند؛ چرا که یکی از مهمترین انگیزه‌ها و دلایل خروج، تلاش برای بهبود اقتصاد داخلی و وضعیت معیشت و کسب و کار در آن کشور بوده است.

نتیجه‌گیری

تلاش برای توسعه تجارت آزاد دو جانبه و همزمان اقدام به محدودسازی ورود مهاجران خارجی به بریتانیا، سیاست متناقضی است که در حال حاضر دولت ترزا می برای دوران بعد از خروج از اتحادیه اروپا در پیش گرفته است. همانگونه در این گزارش اشاره شد، فرایند شکل‌گیری پیمانهای تجارت آزاد، روند پیچیده‌ای دارد. حتی کشورهایی مانند ایالات متحده آمریکا که در زمره متحدان نزدیک بریتانیا محسوب می‌شوند نیز در این زمینه ملاحظه و اولویت‌های خاص خود را دنبال می‌کنند. لذا در ارتباط با هند، به نظر می‌رسد که بریتانیا با بهره‌گیری از روابط قوی خود با آن کشور درصدد است تا از طریق پذیرش حداقل تعهدات متقابل، از حداکثر مزیت و ظرفیت‌های اقتصادی و بازار هند استفاده نماید. این می‌تواند برای کشورهایمانند هند با توجه به پیشینه استعماری بریتانیا در آنجا، نشانه‌هایی مبنی بر تلاش مجدداً بریتانیا به سمت احیای موقعیت رهبری خود در ممالکی که پیشتر تحت استعمار آن قرار داشته‌اند، ایجاد نماید. اظهارات افرادی همچون بوریس جانسون شهردار پیشین لندن و وزیر خارجه

در سال ۲۰۱۶ نیز مقامات دو کشور بارها با یکدیگر ملاقات کردند که نشان از اهمیت جایگاه هند به عنوان یک قدرت نوظهور اقتصادی برای دولت بریتانیا دارد. از دیدار آرون جایتلی وزیر دارایی هند از انگلستان در ژانویه ۲۰۱۶ به منظور شرکت در هشتمین دور گفتگوی‌های اقتصادی و مالی هندی-بریتانیایی و سفر وزیر مهاجرت بریتانیا به هند در فوریه ۲۰۱۶ گرفته تا سفر مقامات اقتصادی، سیاسی و نظامی بریتانیایی به هند، همگی از این جمله‌اند. در واقع باید گفت که سازوکار گفتگوهای دوجانبه میان هند و بریتانیا طیف گسترده‌ای از موضوعات متنوع اعم از آموزشی، دفاعی، تجاری، سیاسی، علوم و فناوری را در برمی‌گیرند، اما شاید هیچ یک از آنها به اندازه مسائل اقتصادی و مالی، برای دولت بریتانیا حایز اهمیت نباشند.

در شرایط کنونی اما، سیاست‌های انقباضی بریتانیا در زمینه ورود مهاجران خارجی از یک سو، و وجود رقابتی سرسختی نظیر آمریکا، چین و اتحادیه اروپا که در زمینه تجاری و اقتصادی، ارتباطات تنگاتنگی با هند دارند، آینده برنامه دولت بریتانیا برای توسعه تجارت آزاد با هند را با دشواری‌های جدی مواجه ساخته است. در سال ۲۰۰۴، اتحادیه اروپا و هند توافقنامه همکاری‌های استراتژیک در زمینه مسائل اقتصادی و غیراقتصادی از جمله در زمینه مسائل امنیتی و مبارزه با تروریسم منعقد کردند. علاوه بر آن، در سال ۲۰۰۷، یکسری مذاکرات میان اتحادیه اروپا و هند به منظور گسترش تجارت و سرمایه‌گذاری میان دو طرف آغاز شد اما پیچیدگی‌های مربوط به مسائل مالیاتی، دسترسی به بازار و جابه‌جایی آزادانه نیروی کار، موانعی بر سر راه آن ایجاد نمود. نشست اخیر سران اتحادیه اروپا و هند

فعلی بریتانیا مبنی بر اینکه «ما بزرگترین امپراطوری جهان را احیا خواهیم کرد»، چنین نشانه‌هایی را تقویت کرده است. بنابراین اولویت و سیاست‌های اقتصادی هند مبنی بر صدور نیروهای کار ماهر و ارسال دانشجویان هندی برای تحصیل در دانشگاه‌های معتبر خارجی، همانگونه که نخست‌وزیر آن کشور در دیدار اخیر خود با نخست‌وزیر بریتانیا اعلام کرد، چندان تطابقی با سیاست‌ها و اولویت‌های تعیین شده دولت انگلستان در مقطع کنونی ندارد و همین امر، چشم‌انداز آینده مناسبات اقتصادی هند و بریتانیا پس از خروج از اتحادیه اروپا را با چالش‌هایی مواجه خواهد کرد.

6. Boris Johnson, "Boris Johnson Exclusive: There Is Only One Way To Get The Change We Want – Vote To Leave The Eu", 16 March 2016, Available At: <http://www.telegraph.co.uk>.